

Dr. Koncz Ibolya Katalin

**A BOSZORKÁNYÜLDÖZÉS JOGTÖRTÉNETI KÉRDÉSEI A NÉMET-RÓMAI
BIRODALOMBAN ÉS A KIRÁLYI MAGYARORSZÁGON**

(PhD értekezés tézisei)

Miskolc
2007

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet
Jogtörténeti Tanszék

Dr. Koncz Ibolya Katalin

**A BOSZORKÁNYÜLDÖZÉS JOGTÖRTÉNETI KÉRDÉSEI A NÉMET-RÓMAI
BIRODALOMBAN ÉS A KIRÁLYI MAGYARORSZÁGON**

PhD értekezés

(a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, „A magyar állam- és jogrendszer, jogtudomány továbbfejlesztése, különös tekintettel az európai jogfejlődési tendenciákra” című doktori programjának, „Az európai jog közös történeti, társadalmi gyökerei” című alprogramja)

tézisei

Miskolc
2007.

I. A kutatási feladat összefoglalása, a kutatás célkitűzései

A kutatás alapvető célja a boszorkányüldözés jogtörténeti kérdéseinek vizsgálata a Német-római Birodalomban és a királyi Magyarországon.

Napjainkban is kedvelt témák közé tartoznak a boszorkánypererek és az ott perbefogott boszorkányok. Történetükkel, sorukkal foglalkozni fontos, hiszen a róluk kialakított általános kép sokszor nem fedi a valóságot. Hazánkban már a 19. század folyamán tudományos érdeklődés kísérte e témát. A kutatók között találkozhatunk vallástörténészekkel, néprajzkutatókkal, pszichológusokkal, történészekkel, kultúrtörténészekkel. Hiszen a boszorkánypererek elemzése több szempontú, komplex megközelítést igényel. Hazánkban a jogtörténészek körében mostohán kezelt terület ez, kevesen foglalkoztak a boszorkánypererek jogtörténeti aspektusaival, összefoglaló mű pedig mindeddig nem keletkezett. Jelen dolgozat célja, hogy megpróbálja ezt a hiányt valamelyest csökkenteni.

A disszertáció célja, hogy a további tudományos jogtörténeti kutatás számára egy elfogadható, lehetséges boszorkány fogalmat alkosson. Hiszen minden tudományterületen az elsődleges feladat az alapok lefektetése, jelen esetben a fogalomalkotás.

Ugyancsak a kutatás tárgyát képezi a boszorkánypererek okainak lehetséges feltárása. Mind a német, mind pedig a magyar kutatók megpróbálták megtalálni a magyarázatot a boszorkányüldözések tömegessé válására. A korszakonkénti, területi és vallási eltéréseket, specialításokat figyelembe kell venni a kutatás során.

Külön célként határozható meg a boszorkányság kérdéskörével foglalkozó német kutatók álláspontjainak kutatása. Hiszen a német területeken már a boszorkányüldözések időszakában kiadásra kerültek a boszorkánypererek támogatóinak, sőt ellenzőinek a véleményei is. Ezek feltárása, kutatása további segítséget jelenthet a tudományos élet számára, hogy a boszorkányüldözések okait, a pererek során folytatott eljárást, és meghozott ítéleteket jobban megértsük.

A jogtörténeti kutatás elengedhetetlen része a boszorkányüldözések során a törvények és rendeletek áttekintése. Fontos tudnunk, hogy az egyes századok

jogalkotói milyen rendelkezésekkel akarták elősegíteni, esetleg gátolni a perek sokaságát. Ugyancsak ismeretet kaphatunk arról, hogy a különböző korszakok jogalkalmazóinak milyen írott jogforrási rendelkezéseket kellett betartaniuk.

A kutatási célok között fontos pontként jelenik meg a Német-római Birodalomban és a királyi Magyarországon alkalmazott büntetőperes eljárások ismertetése. Meg kell vizsgálni, hogy az általános eljárási szabályokat milyen mértékben és esetleg milyen eltérésekkel alkalmazták a boszorkányüldözések során.

Külön feladatként jelölhető meg a boszorkányüldözések elleni harc kutatása. Mind a német területeken, mind hazánkban fontos megismerni azokat az indokokat, amelyek az üldözések végéhez vezettek.

II. A kutatás módszerei, forrásai

A disszertáció elkészítésében jelentős szerepet kaptak a Magyarországon megjelent, boszorkánypereket tartalmazó forráskiadványok. Komáromy Andor, Schram Ferenc, Bessenyei József több kötetes munkái. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a Német-római Birodalomra vonatkozóan nem készült még el forráskiadvány. Ugyancsak meghatározó szerepet kaptak a dolgozatban a német tanulmányutak során gyűjtött, majd feldolgozott szakirodalmak.

Az eredeti cél a két területen (a Német-római Birodalomban és a királyi Magyarországon) lefolytatott boszorkányperek aktáinak, jellemzőinek, a téma kutatói által megállapított eredmények összehasonlítása.

Az előbbiek szempontjából fontos kiemelni, hogy csak a királyi Magyarországról van szó. Erdélyben a lefolytatott boszorkányperek, maga a lakosság összetétele, a jogszabályi rendelkezések olyan specialitásokat mutatnak, amelyek feldolgozása már túlmutatna egy PhD dolgozat keretein.

Ugyancsak hasonló okok miatt maradtak ki az osztrák boszorkányperek.

Mindenképpen említésre méltó, hogy a disszertáció jellegének, kutatási módszerének felhasználásával a szerző tovább kívánja folytatni tudományos munkáját mind az erdélyi, mind pedig az osztrák boszorkányperek feldolgozásával.

A Német-római Birodalomban lefolytatott boszorkányperek anyagainak gyűjtését az Észak-Rajna Vesztfáliai Münsterben töltött tíz hónapos DAAD-ösztöndíjam ideje alatt kezdtem el kutatni. Először a boszorkányperek forráskiadványait kerestem, de a német kutatók nincsenek úgy elkényeztetve, mint a magyarok, hiszen ilyen kiadványok egyenlőre nem láttak napvilágot. A lehetőségek alapján elsődlegesen a Landesarchiv anyagait néztem meg. Itt azt tapasztaltam, hogy egy átfogó, egész birodalomra kiterjedő kutatást csak az egyes levéltárak anyagainak vizsgálatával lehetne elvégezni. Ezt az óriási feladatot még a német kutatók sem vállalták fel.

Így nem az egyes német illetve magyar perakták kerülnek összehasonlításra, hanem egyéb, a jogtörténet számára fontos szempontok szerint állítottam össze a dolgozatomat.

A következő lépésként a könyvtárakban fellelhető német szakirodalmat kezdtem el tematikusan, a kitűzött céljaimnak megfelelően összegyűjteni.

Az ottani legfontosabb eredmény az a felfedezés volt, hogy a német szakirodalom sokkal részletesebben, szerteágazóbban foglalkozik a boszorkányperekkel, mint a hazai.

Ekkor érlelődött meg bennem az a gondolat, hogy elsődlegesen a német szakirodalmat használom fel, és a magyarországi anyag lesz úgymond a kitekintés. Ezzel szerkezetileg, mintegy megfordítottam az eredeti tervet, de úgy gondolom, hogy így pontosabban mutathatom be a hasonlóságokat és különbségeket.

A kutatási céljaim eléréséhez mindenképpen szükséges volt nemcsak a 20. századi német szakirodalom feldolgozása, hanem 18-19. századi írók műveit is meg kellett ismernem. A német nyelvi nehézségek mellett külön megoldandó problémát jelentett a gót betűvel, korabeli német nyelvtannal írt művek olvasása, esetleg fordítása is.

Miután világossá vált számomra a boszorkányperekkel foglalkozó német nyelven megjelent szakirodalom mennyisége, úgy gondoltam, hogy a legjobb megoldás, a kutatási szempontjaim által fontosnak ítélt művek fénymásolása, majd pedig feldolgozása. Természetesen a német nyelvű szakirodalomban is megjelent a középkori latin kifejezések használata, sőt a művek jelentős részében a szerző magától értetődőnek tartotta, hogy az olvasó számára a legtermészetesebb dolog a latin nyelv használata. Így nekem is oly módon kellett elsajátítatni ezt a nyelvet, hogy a számomra fontos irodalmat megértsem. Ez nemcsak az itthon tanult latin nyelvet jelentette, hanem miután német nyelven írt a szerző, kicsit keverve használta a szavakat, sőt volt olyan eset, amikor latin szónak német ragot adott. Ez nehezítette a művek feldolgozását, de egyben érdekessé is tette, és ez új kihívásként jelentkezett számomra. Dolgozatom szerkezeti felépítése is ezt a célt szolgálja.

Az első részben fogalmi meghatározások szerepelnek, mert a két földrajzi területre kiterjedő kutatás egyik fontos célja, hogy a témához tartozó fogalmak, ha nem is adekvát módon, de legalábbis hasonló tartalommal bírjanak. Bár a boszorkány és a

boszorkányság fogalmi köre jelentősen összetett, ezért lehatárolása minden tudományághoz tartozó kutató számára nehézséget jelent. Jelen dolgozat keretei között kialakított fogalmi kör is csak a jogtörténet kutatói számára próbál iránymutatóul szolgálni.

Már a fogalmak tartalmi elemeinek vizsgálatánál felfigyeltem arra, hogy a Német Birodalomban sem, és hazánkban sem lehet egy korszak termékének tekinteni a boszorkánypereket. Ezért vizsgáltam meg a perek megjelenésének, tömegessé válásának okait is. Összességében arra a következtetésre jutottam, hogy a boszorkányperek olyan időszakokban jelennek meg és öltenek tömeges méreteket, amikor a vallásos társadalom gazdasági vagy esetleg jelentős társadalmi változásokon megy keresztül. A Német Birodalomban ilyen krízis időszaknak tekinthető a száz éves háború, vagy a harminc éves háború korszaka, valamint a háborúkat követő súlyos gazdasági problémákkal küzdő évtizedek. Hazánkban az ország három részre szakadásának felszámolása, ami ugyancsak háborúkkal járt, valamint az azt követő évtizedek. Nálunk még egy elemet kell kiemelni, amelyet részletesen is ismertetek dolgozatom későbbi fejezetében, ez pedig a büntetőjog kodifikátlansága. Ennek köszönhető, hogy a Praxis Criminalis a hazai joggyakorlatban jelentős, sőt domináns szerepre tett szert, és ebben az Alsó-Ausztriának szánt törvénykönyvben a boszorkányok ellen is találhatóak rendelkezések, sőt a boszorkányperek eljárási kérdéseivel is részletesen foglalkozik.

Ugyancsak említést érdemel, ezért külön fejezetet kapott a dolgozatomban az egyes vallási irányzatok szerepvállalása is. Számomra megdöbbentő volt, hogy a reformált egyházak a boszorkányok létezésének és üldözésük fontosságának kérdésében azonos nézeteket vallottak a katolikus egyházzal. Ezt mind a német területeken, mind pedig hazánkban ki lehet mutatni.

A kutatásaim illetően alakulása újabb lehetőséget tárt elém. Arra gondoltam, hogyha mind a világi, mind pedig az egyházi személyek hasonlóan, talán mondhatnánk azonosan gondolkodtak a boszorkányok felől, akkor külön fejezetet érdemel az általam fellelhető művekben olvasott és szerzőik által képviselt nézetek ismertetése korszakokra lebontva. A dolgozat ezen részének elkészítése során igyekeztem mind a boszorkányüldözések támogatóinak, mind pedig ellenzőinek álláspontját megvizsgálni.

Ugyancsak fontos kutatási pontnak tartottam azon törvények és rendeletek ismertetését, amelyek a boszorkányokkal, azok tevékenységével, az ellenük folytatandó eljárással, és a kiszabható büntetéssel foglalkoznak. Itt is az előbbi felosztást követve először a Német Birodalomban, majd pedig hazánkban elfogadott és a joggyakorlatban használt jogforrásokat foglaltam össze. Külön egységet képvisel a Boszorkánypörölly. Ezt azért kell megemlíteni, mivel számos hazai munkából az tűnik ki, hogy nálunk is a joggyakorlat részévé vált. Kutatásaim szerint ez hazánkban nemcsak hogy használatban nem volt, de a korabeli Magyarországon ezen műből alig volt egy-két példány. Ugyancsak kiemeltem a *Constitutio Criminalis Carolinát*, amelyet a Német Birodalomban a jogegységesítési törekvések egyik fontos elemeként tartanak számon. Úgy gondolnánk, hogy ezért a legfontosabb szabályokat tartalmazza. Ha ezt az érvelést elfogadjuk, akkor azt is el kell ismernünk, hogy a boszorkányperek a korszak legfontosabb kérdései közé tartoztak, hiszen szabályozásra kerültek. A magyarországi jogforrásokat is időrendben említem meg, amelyek közül most kiemelem a Könyves Kálmán által hozott rendelkezést, amely szerint: „De strigis vero quae non sunt, nulla quaestio fiat.” A téma kutatói közül többen úgy értelmezték ezt a rendelkezést, hogy Könyves Kálmán királyunk korát megelőzve, Európa legfelvilágosultabb uralkodójaként tagadja a boszorkányok létezését. Az eredeti latin szöveget megvizsgálva a kutató észreveszi, hogy csak a strigák létezését tagadja a király, míg a malefikák esetében az ispán embereinek kell intézkedniük. Munkám során ez a jogszabályi rész is azt erősítette bennem, hogy az eredeti latin nyelvű szöveget is nyomon kell követni, valamint mindenképpen szükséges, ahogy azt már fentebb ismertettem, a dolgozat elejére egy fogalmi meghatározásokat tartalmazó részt kell illeszteni. A magyar jogforrások közül számomra meglepő és érdekes volt, hogy II. Rákóczi Ferenc is rendelkezett a boszorkányokkal kapcsolatosan a hadseregre vonatkozó hadi törvénykönyvében. Külön egységként jelenik meg a dolgozatban, a korábban már említett *Praxis Criminalis*. Ennek oka, hogy a hazai büntetőjogi kodifikáció hiányában a magyar bíróságok gyakorlatukban ezt használták. Nemcsak használták, hanem szó szerint követték utasításait még a boszorkányokkal kapcsolatosan is. Gyakorlati haszna hazánkban a szegedi perek esetében csúcsosodott ki. Még Komáromy Andor is egy új korszaknak tekinti az 1728 utáni pereket, mert

ekkor a boszorkányperek szinte leképezik a Német Birodalomban lefolytatott eljárásokat. Ezzel teljesen egyetértek, éppen ezért dolgozatom következő része nem lehetett más, mint a szegedi per jogtörténeti bemutatása.

A dolgozat szerkezete és tartalmi irányultsága szükségessé teszi a két területen – hazánkban és a Német-római Birodalomban – alkalmazott büntetőperes eljárás összehasonlítását. Eltérés mutatható ki a két eljárás között, de alapjaiban, az alkalmazott jogforrásokra való tekintettel egyezőség fedezhető fel.

A dolgozat záróakkordjaként a boszorkányüldözés elleni harcról kaphatunk információkat. Megfigyelhető, hogy bár a perek időszakának felvilágosult gondolkodói ellenezték a boszorkánypereket, az üldözések országoként más-más időszakra estek. Míg a német területeken a 18. század közepétől jelentős perek nem maradtak fenn, addig Magyarországon csak az 1728-as szegedi per miatt adott ki az uralkodó boszorkányperekkel szembeni utasítást. Később sem a boszorkányperek betiltása jelenik meg a hazai jogszabályokban, hanem az eljárás fokozatos nehezítése, lehetetlenné tétele. Így, mintegy kikopott a hazai gyakorlatból a boszorkányper.

Összességében elmondható, hogy a 19. század végi és 20. század eleji magyar szakirodalom szinte teljesen átvette a nyugat-európai eredményeket, a perek intenzitását, a véres jeleneteket. A köztudatban mai napig úgy él, hogy nálunk is, a nyugat-európai boszorkányperek eredményeihez hasonlatosan, szinte ki sem aludtak a máglyák, és akit perbe vontak, azzal szemben törvényszerűnek tekinthető „hogy a hóhér által boszorkánytársaik és gonosz cselekedeteik kivallására megkínóztassék, tüzes fogokkal megcsipdessék, majd pedig elevenen megsütögessék.”

Úgy gondolom, hogy kutatásaimmal ezt a tévhitet talán sikerül szétoszlatni, és elfogadtatni, hogy bár voltak Magyarországon is boszorkányperek, egyes esetekben tényleg alkalmazták a tortúra nyújtotta lehetőségeket és a máglyák lángjai is felfelsaptak, de nálunk inkább rágalmozással, becsületsértéssel, házasságtöréssel kapcsolatosak a boszorkányperek és a kiszabott ítéletek között többször találunk faluból, városból való kiűzetést, nyelvváltságot, bot ütést, mint halálos ítélet valamelyik formáját.

„Az ősi babona, ha elültetik az emberek szívében,
emberi lelket lehelnek belé és generációkon át
gazdag változatossággal ismételve, adják szájról
szájra, meghitt valósággá válik.”

/Nathaniel Hawthorne/

III. A kutatás eredményei és a hasznosítás lehetőségei

A dolgozat eredményei a tudományos életben a boszorkányperekkel foglalkozó kutatók számára nyújtanak továbbgondolásra, feldolgozásra alkalmas alapot. Újabb eredményeket biztosít a dolgozat a néprajzkutatók, a történészek, a kultúrtörténészek, a vallástörténészek számára. Hazánkban a boszorkányperekkel foglalkozó irodalomban kevés jogtörténeti munka látott eddig napvilágot, jelen dolgozat ezt az űrt kívánja valamelyest enyhíteni.

A jelölt a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Deák Ferenc Doktori iskola képzésének keretében vett részt, jelenleg is a Jogtörténeti tanszéken dolgozik, ahol több éve vezet két féléves speciálkollégiumot a disszertáció tárgyában. Ezen kurzusok kidolgozott tematikájában már gyakorlati hasznosulása is megfigyelhető a disszertáció eredménye.

A kutatás eredményeinek tudományos életben való hasznosulását biztosítják a más megjelent publikációk, és megtartott előadások is, amelyek a disszertáció részeredményeit ismertetik.

IV. Az értekezés témakörében megjelent publikációk jegyzéke

- 1. *A hiedelmvilág megjelenése a középkori büntetőjogban***
/Miskolci Egyetem kiadványa az 1997. november 6-i doktoranduszi konferencia előadásaiból – Miskolc, 1997. 60-65. p./
- 2. *A boszorkányság fogalmának büntetőjogi elemei* (kutatási hipotézis)**
/Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica – Miskolc, 1998. 103-117. p./
- 3. *Boszorkányperek a Német-római Birodalomban***
/Könyvismertetés – Klió 10. évf. 2001/3. szám 21-23. p./
- 4. *Boszorkányperek a későközépkori német büntetőjogban***
/1999. november 4-re doktoranduszi konferenciára készített előadás – Doktoranduszok Fóruma, Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa Miskolc, 1999. 45-49. p./
- 5. *Adalékok a magyarországi boszorkány fogalom jogtörténeti meghatározásához***
/Emlékkönyv Dr. Huszti Vilmos 80. születésnapjára – Miskolc, 2000. 231-238. p./
- 6. *Bajorországi boszorkányperek jogtörténeti aspektusai***
/2001. november 6-i doktoranduszi konferencia előadása – Doktoranduszok fóruma, Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa Miskolc, 2001. 164-170.p./
- 7. *Kepler anyjának boszorkánypere* (avagy Johannes Kepler, mint kora babonája ellen fellépő ügyvéd)**
/Jogtörténeti tanulmányok VII. Pécs, 2001. 253-257. p./
- 8. *Boszorkányüldözések elleni harc a koraújkori Európa középső területein***
/Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensis Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2002. 419-429. p./
- 9. *Adalékok a boszorkányperek eljárási kérdéséhez a Heves és Külső-Szolnok megyei periratok nyomán***
/Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensis Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2003. 191-210.p./
- 10. *Boszorkányperek a koraújkori Német Birodalomban***
/Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2004. 144-148.p./
- 11. *Osztrák büntető törvénykönyv a magyar boszorkányperekben***
/Korunk III. évf. 2005/5. 53-56.p./
- 12. *A boszorkány kutatásban megjelenő 15-18. századi történeti érvelések***
/Jogtörténeti tanulmányok VIII. Pécs, 2005. 281-299.p./
- 13. *A német boszorkány kutatás a XIX. században***
/Publicationes universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica 2006. 281-298.p./

Dr. Ibolya Katalin Koncz

**DIE RECHTSGESCHICHTLICHEN FRAGEN DER HEXENVERFOLGUNGEN IN DEM
DEUTSCH-RÖMISCHEN REICH UND IN DEM KÖNIGLICHEN UNGARN**

(Die Thesen der PhD-Dissertation)

Miskolc
2007

Universität Miskolc
Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaftliches
Institut für Rechtsgeschichte und Rechtstheorie
Lehrstuhl für Rechtsgeschichte

Dr. Ibolya Katalin Koncz

**DIE RECHTSGESCHICHTLICHEN FRAGEN DER HEXENVERFOLGUNGEN IN DEM
DEUTSCH-RÖMISCHEN REICH UND IN DEM KÖNIGLICHEN UNGARN**

PhD-Dissertation

(Universität Miskolc, Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaften, „Die
Weiterentwicklung des ungarischen Staats- und Rechtssystems,
Rechtswissenschaft, mit besonderer Rücksicht auf die europäischen Tendenzen
der Rechtsentwicklung“ Programm
„Die gemeinsamen geschichtlichen, gesellschaftlichen Wurzeln des
Europarecht“ Unterprogramm)

Thesen

Miskolc
2007.

I. Die Zusammenfassung des Forschungsauftrages, die Zielsetzungen der Forschung

Das fundamentale Ziel der Forschung ist die Untersuchung der rechtsgeschichtlichen Fragen der Hexenverfolgungen in dem Deutsch-römischen Reich und in dem Königlichen Ungarn.

Die Hexenprozesse, die belangten Hexen gehören auch heutzutage zu den beliebten Themen. Es ist wichtig mit ihrer Geschichte, sich mit ihrem Schicksal zu beschäftigen, weil die allgemeine Vorstellung über sie oft unwahr ist. Das wissenschaftliche Interesse beschäftigt sich mit diesem Thema im 19. Jahrhundert in unserem Heimatland. Die Forschungsbeauftragten des Themas waren: Religionshistoriker, Ethnographieforscher, Psychologen, Historiker, Kulturhistoriker, weil die Analyse der Hexenprozesse komplexe Näherung erfordert. Die Rechtshistoriker haben sich mit diesem Rechtsgebiet ungünstig befassen, wenige von ihnen haben sich mit dem Aspekt der Rechtshistorie der Hexenprozesse beschäftigt und ein zusammenfassendes Werk entwickelte sich bisher nicht. Diese Arbeit versucht diesen Mangel einigermaßen zu vermindern.

Das Ziel der Dissertation ist ein Hexebegriff für die rechtswissenschaftliche Forschung zu erschaffen. Die erste Aufgabe ist die Begriffsbildung.

Das Objekt der Forschung ist die gründe der Hexenprozesse möglichenfalls zu erschließen. Sowohl die deutschen, als auch die ungarischen Forscher versuchten die Erklärung der massenhaften Hexenverfolgungen aufzufinden. Im Laufe der Forschung werden die territorialen, religiösen Abweichungen, Spezialitäten berücksichtigt.

Spezielles Ziel ist die Untersuchung der Meinungen der deutschen Forscher, die sich mit der Hexerei beschäftigt. Die Meinungen der Unterstützern und die Opponenten der Hexenprozesse wurden während des Zeitraums der Hexenverfolgungen hinausgegeben. Die Forschung dieser Meinungen ist wichtig für die Wissenschaft, die Gründe, die Prozesse, die Verfahren und die Urteile besser zu verstehen.

Der unerlässliche Teil der rechtswissenschaftlichen Forschung ist der Durchblick der Gesetze und der Verordnungen im Laufe der Hexenverfolgungen. Es ist wichtig zu wissen, mit welchen Bestimmungen die Prozesse durch die Gesetzgeber

jahrhundertlang befördert oder behindert wurden. Wir haben Kenntnisse auch darüber bekommen, was für schriftliche Rechtsquellen haben befolgen müssen.

Unter den Forschungszielen ist wichtig die Bekanntgabe der Strafprozesse in dem Deutsch-römischen Reich und in dem Königlichen Ungarn. Die allgemeinen Prozessregeln werden geprüft, wie sie bei der Hexenverfolgungen verwendet werden.

Eine spezielle Aufgabe ist die Forschung des Kampfes gegen die Hexenverfolgungen. Es ist wichtig die Gründe zu erkennen, die zu dem Ende der Hexenverfolgungen führten (in deutschen Gebieten und in unserem Heimatland).

II. Die Methoden, die Quellen der Forschung

Die Quellenpublikationen in diesen Themen haben eine bedeutende Rolle bei der Anfertigung der Dissertation bekommen (mehrständige Arbeiten von Andor Komáromy, Ferenc Schram, József Bessenyei). Im Bezug auf das Deutsch-römische Reich ist die Quellenpublikation noch nicht fertig werden. Die Fachliteraturen haben auch eine bedeutende Rolle bekommen, die ich während meinen Studienreisen gesammelt habe.

Das originale Ziel ist die Vergleichung des Ergebnisses, die von den Forschern über die Hexenprozesse festgestellt wurden.

Es ist wichtig zu betonen, dass ich nur den Königliche Ungarn analysiere. Die Hexenprozesse haben solche Spezialitäten in Siebenbürgen gehabt, die über den Rahmen dieser Dissertation hinausgehen.

Die österreichischen Hexenprozesse wurden auch wegen ähnlichen Gründen ausgeblieben.

Erwähnenswert ist auch, dass die Verfasser ihre wissenschaftliche Arbeit mit der Präsentation der Hexenprozesse in Siebenbürgen und in Österreich festsetzen möchten.

Ich habe die Materialien über die Hexenprozesse während meines 10 monatlichen Aufenthaltes mit dem DAAD-Stipendium in Münster begonnen, zu sammeln. Ich suchte zuerst die Quellenpublikationen, aber ich habe solche Veröffentlichungen nicht gefunden. Ich habe zuerst Materialien im Landesarchiv erforscht. Ich habe hier die Erfahrung bekommen, dass ich die Materialien der Archive analysieren muss. Aber das ist eine so große Aufgabe, die auch noch von den deutschen Forscher nicht übernommen wurden. So werden die deutschen und ungarischen Prozessakten miteinander nicht verglichen, sondern ich habe laut anderen wichtigen rechtshistorischen Hinsichten meine Dissertation zusammengestellt.

Mein nächster Schritt war der Sammeln der deutschen Fachliteratur, die ich in den Bibliotheken gefunden habe. Ich habe festgestellt, dass sich die deutsche Fachliteratur detaillierter mit den Hexenprozessen beschäftigt. Ich habe da beschlossen, dass ich die

deutsche Fachliteratur primär, und die ungarischen Materialien sekundär benutzen werde. Ich habe meinen Originalen Plan änderte, aber ich meine, dass ich auf dieser Weise die Ähnlichkeiten und die Unterschiedene präziser und besser demonstrieren kann.

Ich musste nicht nur die Fachliteratur des 20. Jahrhunderts, sonder auch des 18-19. Jahrhunderts analysieren. Neben den deutschen sprachlichen Schwierigkeiten gab es auch ein anderes Problem: namentlich die Schriftwerke mit der Fraktur zu lesen oder zu übersetzen. Ich habe beschlossen, die beste Lösung für mich die wichtigsten Fachliteraturen zu pausen, und dann auszuarbeiten. Diese Fachliteraturen benutzten auch das Latein, deshalb musste ich mich es auch aneignen. Die Autoren haben oft die deutschen und lateinischen vermischt. Diese waren neue Herausforderungen für mich.

Die Struktur meiner Dissertation ist folgende:

Im ersten Teil beschäftige ich mich mit der Begriffsbildung, weil ein Ziel der Forschung ist, dass die ähnlichen Begriffe mit ähnlichem Inhalt ausgedrückt werden. Der Begriff der Hexe und der Hexerei ist bedeutend komplex, deshalb die Begrenzung des Begriffes bedeutet auch Schwierigkeit für alle Forscher. Die Forscher der Rechtstheorie können vielleicht diese Begriffe benutzen. Die Hexenprozesse wurden in verschiedenen Perioden in unserem Heimatland und in dem deutschen Reich erschienen.

Ich habe dafür die Gründe des Erscheinens der Prozesse analysiert.

Ich habe zu der Schlussfolgerung gekommen, dass die Hexenprozesse zu solcher Zeit wurden erschienen, wenn die religiöse Gesellschaft erlebte eine bedeutende Wandlung der Gesellschaft und der Wirtschaft. Die Zeit der Krise war in dem Deutschen Reich der Zeitraum des Hundertjährigen und des Dreißigjährigen Krieges, als auch die Jahrzehnte nach den Kriegen.

In unserem Heimatland war der Zeitraum der Krise, als wir einen Kampf gegen die Türken führten. Hervorragende, dass das Strafrecht damals nicht kodifiziert war. Später beschäftige ich mich diesem Thema in meiner Dissertation.

Praxis Criminalis war auch in der heimatlichen Rechtspraxis bedeutend Praxis Criminalis befasste sich mit dem Verfahren gegen die hexen. Die Rolle der religiösen Richtungen ist auch erwähnenswert. Das nahm mir den Atem, dass die

reformierenden Kirchen der gleichen Ansicht mit der katholischen Kirche war. Sie wollten ebenso die Hexenverfolgungen, in den deutschen Gebieten und auch in unserem Heimatland.

In einem alleinstehende Kapitel befasse ich mich mit der Ansicht mit der Ansicht der Opponenten und der Unterstützer der Hexenverfolgungen.

Ein wichtiger Forschungsauftrag war die Gesetze und die Verordnungen, die beschäftigten sich mit den Hexen, mit den Hexenprozessen und mit den Strafen gegen die Hexe.

Ich habe hier die Rechtsquellen zusammengefasst. Alleinstehende Einheit ist der Hexenhammer. Es ist erwähnenswert, weil es zu dem Teil der Rechtspraxis wurde.

Ich habe aber nach meiner Forschungen festgestellt, dass diese Arbeit nicht allgemein verbreitet war.

Constitutio Criminalis Carolina ist hervorragende in dem Deutschen Reich, weil das ein wichtiges Element der Einigung war. CCC enthält die wichtigsten Regelungen. Die Hexenprozesse wurden auch darin geregelt.

Ich beschäftige mich mit der ungarischen Rechtsquellen in der Zeitordnung. Eine Bestimmung des Königs Kálmán Könyves ist die Folgende: „De strigis vero quae non sunt, nulla questio fiat.“

Mehrere haben diese Bestimmung so interpretiert, dass König Kálmán Könyves die Existenz der Hexe negiert hat. Ich habe bemerkt, dass der originale lateinische Text nur die Existenz der „MALEFICA“ Hexen enthielt. Deshalb ist es wichtig, die Erforschung des originalen lateinischen Text zu verstehen und gut zu übersetzen.

II Ferenc Rákóczi hatte auch eine Bestimmung über die Hexen in seiner Kriegsgesetzbuch. In einem selbstständigen Kapitel befasse ich mich mit dem Praxis Criminalis. Die ungarischen Gerichte haben den Praxis Criminalis in ihrer Rechtspraxis benutzen, weil es kein kodifiziertes Strafgesetzbuch gab. Sie haben es nicht nur benutzt, sondern auch wortgetreu im Zusammenhang der Hexe gefolgt. Es war nützlich in der Rechtspraxis, im Zusammenhang mit den Prozessen „Szeged“. Andor Komáromy ist an der Meinung, dass eine neue Epoche nach dem Jahr 1728 begann. Darin sind wir eines Sinnes, deshalb befasse ich mich mit der Vorstellung des Prozesses in einem alleinstehenden Kapitel. Wegen der Struktur und des Inhaltes der

Dissertation ist nötig, das Strafprozessrecht in unserem Heimatland und in dem Deutsch.-römischen reich zu vergleichen. Neben den Abweichungen, das zwei Verfahren steht in Einklang in den Rechtsquellen.

Die Schließung der Dissertation beschäftigt sich mit dem Kampf gegen die Hexenverfolgung. Die aufgeklärten Denker waren schon damals gegen die Hexenprozesse. Diese Verfolgungen waren in verschiedenen Perioden in den Ländern. Die letzten Prozesse fanden auf deutschen Gebieten im 18. Jahrhundert statt. Der Monarch hat eine Anweisung gegen die Hexenprozessen in Ungarn erst im Jahre 1728, wegen des Prozesses „Szeged“, gegeben.

Die ungarische Fachliteratur hatte die westeuropäischen Ergebnisse im 19. und 20. Jahrhundert übernommen.

In dem Allgemeinen Bewusstsein dachte man, dass die Scheiterhaufen auch bei uns gebrannt wurden. Ich meine, dass ich diese Aberglauben mit meinen Forschungen zerstreuen kann. Es gab Hexenprozesse auch in Ungarn, aber diese waren im Zusammenhang mit der Verleumdung, Ehrenbeleidigung mit dem Ehebruch. Die Strafe waren eher die Vertreibung, Stockschlag und nicht die Todesstrafe.

„Uralter Aberglaube, wenn im Herzen des Menschen geplant wird,
menschlicher Geist wird in sich haucht und über Generationen
hindurch werden von Mund zu Mund weitergeben,
vertraulich wird zur Realität.“

/Nathaniel Hawthorne/

III. Die Ergebnisse der Forschung, die Möglichkeiten der Nutzbarkeit

Die Ergebnisse der Dissertation sind für die Forscher günstig, die sich mit den Hexenprozessen beschäftigen. Neue Ergebnisse wurden für Ethnographieforscher, Historiker, Kulturhistoriker und Religionshistoriker gewähren. Wenige haben sich mit dem Aspekt der Rechtshistorie der Hexenprozesse beschäftigen. Diese Arbeit versucht diesen Mangel einigermaßen zu vermindern.

Die Kandidatin hat sich an der Universität Miskolc, Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaften, Ferenc Deák Doktorschule fortgebildet. Sie arbeitet auch zur Zeit in dem Lehrstuhl für Rechtsgeschichte. Sie leitet seit mehreren Jahren Spezialkollegien im Thema der Dissertation. Das ist auch ein Ergebnisse der Dissertation in der Praxis.

Die Ergebnisse der Forschung werden in dem wissenschaftlichen Leben durch die Publikationen und Vorträge gewähren.

IV. Die Liste der Publikationen im Themenkreis der Dissertation

Die Erscheinung des Aberglaubens im mittelalterlichen Strafprozess

/Miskolci Egyetem kiadványa az 1997. november 6-i doktoranduszi konferencia előadásaiból – Miskolc, 1997. 60-65. p./

Die strafprozesslichen elemente des Begriffes „Hexerei”

/Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica – Miskolc, 1998. 103-117. p./

Die Hexenprozesse im Deutsch-römischen reich

/Könyvismertetés – Klió 10. évf. 2001/3. szám 21-23. p./

Die Hexenprozesse im spätmittelalterlichen deutschen Strafprozess

/1999. november 4-re doktoranduszi konferenciára készített előadás – Doktoranduszok Fóruma, Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa Miskolc, 1999. 45-49. p./

Angaben zur rechtshistorischen Bestimmung des Begriffes „Hexe” in Ungarn

/Emlékkönyv Dr. Huszti Vilmos 80. születésnapjára – Miskolc, 2000. 231-238. p./

Die rechtshistorischen Aspekte der Hexenprozesse in Bayern

/2001. november 6-i doktoranduszi konferencia előadása – Doktoranduszok fóruma, Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa Miskolc, 2001. 164-170.p./

Der Hexenprozess von Keplers Mutter

/Jogtörténeti tanulmányok VII. Pécs, 2001. 253-257. p./

Der kampf gegen die Hexenjagden auf den mittleren Gebieten im frühneuzeitlichen Europa

/Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2002. 419-429. p./

Angaben zu der Verfahrensfragen der Hexenprozesse nach den Prozessakten in den Komitaten Heves und Külső-Szolnok

/Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2003. 191-210.p./

Hexenprozesse im frühneuzeitlichen Deutschen Reich

/Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Miskolc, 2004. 144-148.p./

Das österreichische Strafgesetzbuch in den ungarischen Hexenprozessen

/Korunk III. évf. 2005/5. 53-56. p./

Die Argumente der 15-18. Jahrhunderte in der Hexereiforschung

/Jogtörténeti tanulmányok VIII. Pécs, 2005. 281-299.p./

Die deutsche hexereiforschung im XIX, Jahrhundert

/Publicationes universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica 2006. 281-298.p./